

Notițe bibliografice

i se atribuie stropirea caselor cu apă sfințită amestecată cu sare (p. 30). La 22 februarie este cinstit *Sfântul Telesfor*, cel care a rânduit săvârșirea Sfintei Liturghii în noaptea Nașterii Domnului (p. 33). *Sfântul Fabian*, prăznuit la 5 august, este cel care a adunat faptele martirilor, punând bazele arhivelor bisericești (p. 38). Cinstit la 3 august, *Sfântul Ștefan I* pune rânduială în uzitarea veșmintelor bisericești (p. 42). Urmează *Sixt II*, prăznuit la 10 august, și *Sfântul Marcelin*, care a trăit pe vremea lui Dioclețian și care, biruit fiind de regretul închinării la idoli, a luat moarte mucenicească (p. 50), urmaș al lui devenind *Sfântul Marcel I*. *Sfântului Silvestru I*, cinstit la 2 ianuarie, i se atribuie tradiția (probabil neadevărată) creștinării Sfântului Constantin cel Mare (p. 62). *Sfântul Liberiu*, prăznuit la 24 septembrie, este ierarhul condamnat la exil de către Constanțiu pentru neaderarea la arianism (p. 71). Cei doi ierarhi prezentați în continuare, *Celestin I* (25 mai) și *Leon I cel Mare* (18 februarie) au fost aprigi apărători ai credinței, condamnând pelagianismul, respectiv monofizismul. Rol istoric a avut și *Sfântul Agapet I*, cu zi de pomenire la 17 aprilie (p. 90). Cunoscut în cultul ortodox sub numele de „Dialogul”, *Sfântul Grigorie I cel Mare* (12 martie) revoluționează domeniul liturgic apusean prin introducerea unei „anaforale” în cadrul Sfintei Liturghii apusene (p. 97). În continuare sunt prezentați doi ierarhi vrednici de pomenire prin lupta împotriva monotelismului: *Sfântul Teodor I* (18 mai) și *Sfântul Martin I Mărturisitorul* (14 aprilie). Scrierea de față își încheie periplul hagiografic cu *Sfântul Agaton* (20 februarie) și *Sfântul Sisinie* (12 decembrie). Traducătorii textului latin surprind în prefața cărții nivelul de “clasicitate” a limbii, remarcând numeroase „anomalii” fonetice, morfologice și de sintaxă, dar care rămân în umbră datorită scopului nobil urmărit de acești filologi clasici.

Drd. Elisabeta Milea

Marius Telea, Patriarhul Filotei Kokkinos – exponent al isihasmului politic, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2009, 367 p., ISBN 978-606-509-085-9

Prin această carte, profesorul Marius Telea scoate în evidență activitatea Patriarhului Filotei Kokkinos ca sprijinitor al isihasmului, promotor al canonizării Sfântului Grigore Palama și aprig fondator al *isihasmului politic*, chiar dacă, de-a lungul timpului, evidențierea marelui Filotei a rămas în umbră, abia din anul 1983 fiind organizat, la Tesalonic, un prim congres teologic având ca temă *cinstirea memoriei Sfântului Filotei Kokkinos*. În timp ce puterea politică decădea în Imperiul Bizantin, cultura și religia începeau să înflorească, arătând măreția Imperiul Roman de Răsărit peste granițele sale. Ortodoxia, în Bizanț, s-a afirmat prin isihasm, explicând caracterul necreat al luminii taborice și al energiilor divine. Aceasta nu s-a mărginit însă doar la explicații doctrinare și practici monahale, ci a făurit o întreagă reformă în rândul slujitorilor bisericești. Patriarhul Filotei Kokkinos este cel care a implicat isihasmul în slujirea idealurilor naționale bizantine, înțelegând că *isihasmul politic* este singura speranță pentru salvarea Imperiului Bizantin, care nu mai putea fi salvat pe cale militară. Isihăștii au ridicat moralitatea monahală și clericală atât de mult, încât, prin trăirea lor aspră și antiformalism, au impus respect atât în Biserica bizantină, cât și în întreaga Ortodoxie. Împăratul Ioan Cantacuzino a fost cel care i-a promovat pe isihăștii în fruntea Bisericii, aceștia adeverind, de-a lungul timpului, că sunt persoane duhovnicești și

Notițe bibliografice

intelectuali autentici. Deși Patriarhul Filotei Kokkinos ne este puțin cunoscut, fiind adesea trecut prea ușor cu vederea de cercetarea istorică, el rămâne o personalitate puternică ce a avut inițiative politice proprii, independente de cele ale împăratului, o temeinică și vastă cultură teologică și profană, fiind un patriarh desăvârșit al cărui nume poate fi cu cinstă alăturat celor ale patriarhilor Fotie și Mihail Celularie.

Drd. Ion Dăian

Filotei Sinaitul, Trezia minții și cerul inimii. Integrala scrierilor, studiu introductiv și text stabilit de monahul Raffaele Ogliari, trad. și argument de diac. Ioan I. Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 2009, 189 p., ISBN 978-973-7859-51-8

Lucrarea apărută integral într-o traducere de limbă modernă prin osteneala monahului Raffaele Ogliari, cel care a adunat și grupat scrierile Sfântului Filotei Sinaitul, prezintă la început câteva repere privind viața, opera și învățătura celor trei autori sfinți legați de Muntele Sinai: Sfântul Ioan Scărarul, Sfântul Isihie și Sfântul Filotei, despre ultimul precizându-se mai multe infirmații centrate atât pe operă - cu precădere pe *capitolele despre trezie* - cât mai ales pe învățătura duhovnicească a Sfântului: aspecte antropologice și soteriologice, despre lupta duhovnicească în care după cum afirmă monahul Raffaele „trezia minții unită cu smerenia în paza poruncilor și rugăciunea duc, pentru Filotei, la sălășluirea lui Dumnezeu în locul Său din suflet” care devine acum un „alt cer al Lui” (p. 75). După introducerea propriu-zisă ajungem la conținutul scrierilor Sfântului Filotei grupate pe teme: despre poruncile Domnului, cateheze, ascetice, capitole despre trezie și rugăciune, unde aflăm că „în noi există un război mental mai greu decât războiul sensibil” (p. 133) care nu poate fi învins decât prin curățarea conștiinței și a rugăciunii de către trezia care adună și luminează mintea înăuntru, aduce înfrânarea și anamneza morții suprimând de la început „atacul/momeala” alunecării în cercul vicios al patimilor. Lucrarea se continuă cu anexarea celor 24 de capitole ale Sfântului Isihie care au în centru tema importanței treziei în viața duhovnicească: „adevăratul monah este cel ce realizează trezia, și treaz cu adevărat e cel ce este monah în inimă” (p. 159), și se sfârșește prin prezentarea stihuirii de către monahul Agaton a scării harurilor dumnezeiești înfățișată de către monahul Teofan: rugăciunea curată care duce la „căldura inimii, la sfânta lucrare, lacrimile inimii, la pacea gândurilor, la curățirea minții, la contemplarea tainelor, strălucirea străină, la luminarea inimii și la desăvârșire” (p. 189).

Drd. Silviu Ciută

Jaroslav Pelikan, Credo. Ghid istoric și teologic al crezurilor și mărturisirilor de credință în tradiția creștină, trad. Mihai Silviu Ciurila, Polirom, Iasi, 2010, 501p., ISBN 978-973-681-928-5

Jaroslav Jan Pelikan (1923-2006) a fost persoana cea mai potrivită pentru a concepe acest volum de mărturisiri de credință, în calitatea sa de profesor Emeritus la catedra de istorie din cadrul facultății Yale, cât și ca deținător al premiului John W. Kluge acordat de Biblioteca Congresului SUA, cunoscut fiind mai ales prin celebra lucrare în cinci volume